

Strafrecht

Strafbare feiten¹

De invloed van islamitische socio-juridische achtergronden op de strafbepaling.

Moord uit eerwraak

1. HR 1 februari 1977, NJ 1977, 563
2. Rb Dordrecht 12 januari 1979, NJ 1979, 214
3. HR 15 april 1986, NJ 1986, 741
4. Pres. Rb 's-Gravenhage 29 juli 1986, MR 1986, 74
5. Pres. Rb Amsterdam 11 december 1986, RV 1986, 46

Verkrachting

6. HR 22 januari 1985, NJ 1985, 513

1. HR 1 februari 1977

feiten: Een 20-jarige Turkse jongen (A) wordt moord op de (naar zijn zeggen) verkrachter van zijn zuster ten laste gelegd.

Hij voert als argument voor het plegen van zijn handeling aan dat het geheel gezien moet worden tegen de achtergrond van een dorpsgemeenschap in een betrekkelijk achtergebleven gebied in Turkije; als er al sprake is van enig plan of voornemen van A, dan is dit waarschijnlijk het resultaat van:

1. Aansporing c.q. aanmoediging of aanzetting door getuige B en/of diens familie, vanwege de bestaande bloedvete tussen B en (de familie van) het slachtoffer;
2. Een gezamenlijk verlangen van de familie van A om de eer van de familie, die op ontoelaatbare wijze door de verkrachting van de zuster was aangetast, te wreken.

De Rb 's-Gravenhage (17 juni 1976) brengt de door de OvJ geëiste twaalf jaar terug tot zes jaar gevangenisstraf, na gewezen te zijn op het karakter van eerwraak of bloedwraak en gezien de jeugdige leeftijd van A. De OvJ gaat in beroep. Bij het Hof 's-Gravenhage vordert het O.M. (nog slechts) drie jaar.

Het Hof (23 september 1976) overweegt 'dat de na te noemen strafoplegging in overeenstemming is met de aard van het feit en de omstandigheden waaronder het is begaan en met de persoon en persoonlijke omstandigheden van de verdachte (...)'. Het Hof veroordeelt A tot zes jaar gevangenisstraf. A stelt beroep in cassatie in, met name omdat hij van mening is dat het Hof de strafoplegging niet voldoende heeft gemotiveerd.

De HR verwierpt het beroep.

Beschrijving: P. v. Dijken en A.H. Nauta, in: APB 1978, p. 227 e.v.

2. Rb Dordrecht 12 januari 1979

feiten: Een 16-jarige Turk (A) wordt moord (waarschijnlijk op zijn halfzuster) ten laste gelegd.

A voert als argument voor het plegen van het feit aan dat zijn culturele overtuiging hem heeft geroept de door de gedragingen van zijn halfzusje gekrenkte eer van zijn familie op deze manier te redden.

De Rb: Van iedere buitenlander, die zich in de Nederlandse culturele samenleving en daarmee in de Nederlandse rechtsorde begeeft moet worden verwacht dat hij daar ook rekening houdt met de aldaar geldende wettelijke strafbepalingen en zich dienovereenkomstig gedraagt. De aangevoerde overtuiging van A kan niet dermate dwingend tot een dergelijk handelen worden geacht, dat A dit handelen onmogelijk heeft kunnen nalaten of geen andere uitweg kon vinden, nog daargelaten dat eerwraak als de onderhavige in Turkije als een gekwalificeerd misdrijf met hoge straffen wordt bedreigd en niet gebleken noch aannemelijk geworden is dat de krenking van de familie-eer in redelijkheid niet langs andere wegen kon worden gered. De Rb veroordeelt A tot plaatsing in een tuchtchool voor zes maanden.

3. HR 15 april 1986

feiten: Een Turkse man (A) wordt moord op een landgenoot ten laste gelegd. Het strafbaar feit was begaan met behulp van een pistool te midden van een groot aantal bruiloftsgasten ter vervulling van een eerwraak.

Het Hof Arnhem (9 april 1985) heeft bij haar overweging betrokken dat de culturele achtergronden van A veeleer in de sfeer van verzachtende omstandigheden dienen te worden opgenomen, mede in het licht van het deskundigenrapport terzake. Het Hof veroordeelt A vervolgens tot acht jaar gevangenisstraf. A gaat in hoger beroep.

De HR is van mening dat de strafoplegging door het Hof met redenen is omkleed, en acht een waardering van de feiten voorbehouden aan de feitenrechter. De Hoge Raad verworpt het beroep.

4. Pres. Rb 's-Gravenhage 29 juli 1986

feiten: Een uit Pakistan afkomstige man (A) met de Engelse nationaliteit heeft een zoon van zijn broer in een gevecht gedood, nadat deze zoon had geweigerd de door hem afgelegde trouwbelofte na te komen. A wordt veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf terzake van doodslag. Zijn v.t.v. wordt ingetrokken. A stelt beroep in bij de AR RvS en verzoekt in kort geding een verbod van uitzetting zolang in de beroepsprocedure bij de AR RvS nog niet is beslist.

De Pres. Rb is van mening dat het bestaan van een persoonlijk gedrag dat een actuele bedreiging voor de openbare orde vormt niet aannemelijk is geworden. De president overweegt hierbij dat A tot het strafbaar feit is gekomen toen hem bleek dat een zoon van zijn broer geen gevolg wilde geven aan de in de kring van personen waartoe zij behoorden, gebruikelijke gang van zaken met betrekking tot het aangaan van een huwelijk.

De president wijst het verzoek toe.

5. Pres. Rb Amsterdam 11 december 1986

feiten: Een Pakistaanse man (A) heeft in het kader van een familietraditie een ander gevangen gehouden, omgebracht en brand gesticht. In overeenstemming met de ernst van deze feiten, die geacht worden in koelen bloede te zijn begaan, is hij veroordeeld tot 7½ jaar gevangenisstraf. Zijn vestigingsvergunning wordt ingetrokken en hij wordt ongewenst verklaard. In herziening wordt afwijzend beslist. A stelt be-

roep in bij de AR RvS en verzoekt in kort geding een verbod van uitzetting zolang in beroep nog geen beslissing is genomen.

De Pres. Rb is van mening dat uit het gegeven dat A in het kader van een familietraditie in staat is gebleken tot het begaan van een dergelijk strafbaar feit, niet zonder meer voortvloeit dat bij hem meer dan bij enige andere normale burger herhaling van dit of een ander misdrijf valt te vrezen. De overige feiten en omstandigheden in aanmerking genomen (hiervoor zij verwezen naar p. 192) wijst de president het verzoek toe.

6. HR 22 januari 1985

feiten: Een Turkse man (A) wordt ten laste gelegd: verkrachting, feitelijke aanranding van de eerbaarheid, opzettelijk iemand van de wederrechtelijke vrijheid beroven en beroofd houden, mishandeling. Hij stelt dat hij met de slachtoffers, twee vrouwen, in Turkije volgens de islamitische godsdienst gehuwd is. De huwelijken zijn gesloten voor een *Mukhtar* (die misschien het beste vergeleken kan worden met een burgemeester).

De Rb veroordeelt A tot drie jaar gevangenisstraf. A stelt hoger beroep in.

Het Hof overweegt dat naar Turks recht een huwelijk moet worden gesloten voor de ambtenaar van de burgerlijke stand. Niet aannemelijk is dat A naar Turks recht als gehuwd kan worden aangemerkt. Het Hof veroordeelt A tot 2 jaar gevangenisstraf. A voorziet zich van beroep in cassatie.

De HR: Totstandkoming van een huwelijk volgens Turks recht kan in cassatie niet op zijn juistheid worden getoetst, omdat dit een beoordeling zou vergen van vreemd recht, waarvoor in cassatie geen plaats is (art. 99 lid 1 sub 2 Rv).

Het beroep van A wordt verworpen.

Annotatie: Th. W. v. Veen, in NJ 1985, 513.

Beschrijving in: NJB 1985, p.462/463.

Toepasselijke Nederlandse wetgeving

Casus 1, 2 en 5.

Art. 289 Sr: Hij die opzettelijk en met voorbedachte rade een ander van het leven berooft, wordt als schuldig aan moord gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijk van ten hoogste twintig jaren (...).

Casus 4.

Art. 287 Sr: Hij, die opzettelijk een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan doodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren (...).

Casus 6.

Art. 242 Sr: Hij die door geweld of bedreiging met geweld een vrouw dwingt met hem buiten echt vleeselijke gemeenschap te hebben, wordt als schuldig aan verkrachting gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren (...).

Socio-juridische achtergronden van de betrokken moslims

Casus 1 t/m 5.

In verschillende islamitische landen komt de eerwraak voor, als daad waarmee familie-er gered wordt. Deze vorm van eigenrichting wordt wel eens in verband met de Islam gebracht, hoewel de Islam een dergelijke daad maar in een beperkt aantal gevallen toelaat. In Turkije komt de eerwraak met name voor in het oostelijk deel van Turkije. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het vergelden van de eer van de familie, en het vergelden van iemands persoonlijke eer.² De familie-er is van veel groter belang dan de eigen eer. Schending van de familie-er leidt bij wraking dan ook veelal tot de dood van de aanrander, terwijl schending van de eigen eer zelden de dood van de aanrander tot gevolg heeft. Degene die als eerst-verantwoordelijke wordt gezien om de familie-er te redden is, als het gaat om een verkrachting, de echtgenoot van de verkrachte, en dus overspelige vrouw. In veel Arabische landen is de vrouw het (eerste) slachtoffer van de vergeldingsdaad. In Turkije echter, wordt in eerste instantie de minnaar of verkrachter gedood, en wordt de vrouw – in tweede instantie – pas gedood als ook zij schuldig is aan de overspelige daad.

Gaat de echtgenoot niet over tot een vergeldingsactie dan heeft dit voor hem een sterk gezichtsverlies ten gevolge, en kan hij bovendien het risico lopen dat andere familieleden zijn zwakheid op hem wreken. Voor wat de strafbaarheid van de eerwraak in Turkije betreft, geldt dat hierop wettelijk een redelijk zware straf gesteld is,³ die in de praktijk doorgaans veel lager uitvalt.

Casus 3.

In vele gebieden van Turkije is de Islam bepalend voor de opvattingen en gedragingen van de bevolking. In deze gebieden, met name op het platteland, worden huwelijken veelal gesloten uitsluitend op de islamitische manier. Volgens het geldende recht in Turkije worden deze huwelijken niet erkend.⁴

Nadere beschouwingen over de beslissingen

Voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is vereist dat aan de delictomschrijving is voldaan er er geen sprake is van een strafuitsluitingsgrond. Is de strafrechtelijke aansprakelijkheid vastgesteld en volgt daarop een veroordeling, dan heeft de rechter een grote vrijheid om bij de straftoemeting naar eigen inzicht rekening te houden met feiten en omstandigheden.

De vraag of aan de delictomschrijving is voldaan, levert in het bijzonder problemen op in de casus inzake de verkrachting (HR 22 januari 1985, nr. 6, p. 251). Art. 242 Sr. vereist voor verkrachting dat de gemeenschap *bui-*

ten echt heeft plaatsgevonden. Juist het bestaan van een huwelijk wordt in deze casus betwist. Het moet gaan om een in Nederland erkend geldig huwelijk. Een ongeschreven regel van Nederlands IPR is in beginsel dat ten eerste voor ieder der partijen voldaan moet zijn aan de materiële huwelijksvereisten van hun nationale recht, ten tweede voldaan moet zijn aan de formele vereisten van het recht van het land waar het huwelijk gesloten is. Erkenning in Nederland kan afstuiten met een beroep op de openbare orde. Rechtbank en Hof zijn van oordeel dat aan de formele vereisten reeds niet voldaan is zodat een toetsing aan de materiële vereisten achterwege kan blijven.

Ten aanzien van de vorm is volgens Turks recht vereist dat een huwelijk voor de burgerlijke stand gesloten wordt. Dat is in casu niet het geval. De regel wijkt noch in de Turkse rechtspraktijk noch bij de erkenning in Nederland voor op de islamitische religie gebaseerde rechtsopvattingen. Strafrechtelijke aansprakelijkheid kan alleen bestaan wanneer geen strafuitsluitingsgrond aanwezig is. De enige strafuitsluitingsgrond die in de onderhavige casus redelijkerwijs aanwezig zou kunnen zijn, is de overmacht, als schulditsluitingsgrond.

Art. 40 Sr bepaalt: 'niet strafbaar is hij die een feit begaat waartoe hij door overmacht is gedwongen'. Indien het beroep van betrokkene op zijn culturele achtergrond of culturele overtuiging (casus 1 t/m 5, p. 249/250) geacht wordt te zijn een beroep op een strafuitsluitingsgrond, is de rechter verplicht deze te onderzoeken. Hier kan een vergelijking getrokken worden met de beoordeling van een beroep op gewetensdrang. In 1916 overwoog de Hoge Raad nog dat een innerlijke drang tot handelen, voortspruitend uit eigen opvattingen omtrent de zedelijke en maatschappelijke waarde, geen overmacht was.⁵ Uit latere jurisprudentie van de Hoge Raad blijkt dat ook de drang van een innerlijke overtuiging wel overmacht kan opleveren.⁶ Ook heeft de Hoge Raad overwogen dat een sterk gevoelde zedelijke verplichting, dan wel een persoonlijke godsdienstige gedrevenheid niet zonder meer overmacht kan opleveren.⁷ Voor de verwerping van een beroep op overmacht dienen deugdelijke gronden te worden aangegeven.

Rb Dordrecht (12 januari 1979, nr. 2, p. 250) overweegt dat 'de aangevoerde overtuiging, althans een zedelijk gevoelde verplichting, niet dermate dwingend tot handelen als voormeld kan worden geacht, dat verdachte dit handelen onmogelijk heeft kunnen nalaten, nog daargelaten dat (. . .) niet aannemelijk geworden is, dat verdachte's impulsen in de richting van het begane feit in redelijkheid geen uitweg konden vinden door zijn ouders of derden erin te betrekken en dat de aangevoerde krenking van de familie-er in redelijkheid niet langs andere wegen kon worden gered, althans opgelost'. In de overige uitspraken wordt de aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond in het geheel niet overwogen.

Het antwoord op de vraag of een handelen voortkomend uit bepaalde (isla-

mitische) traditionele en culturele waarden, overmacht oplevert, heeft in de onderhavige casus uiteindelijk dan ook steeds ontkennend geluid.

Bij de straftoemeting kunnen feiten en omstandigheden medebepalend zijn voor de hoogte van de op te leggen straf. In dit verband heeft het Hof Amsterdam (1 oktober 1973)⁸ bepaald dat in een individueel geval het zijn van vreemdeling van betekenis kan zijn voor de bepaling van de strafmaat en wel in die zin dat dit vaak strafverlichtend kan werken. Met name de rechtbank en het Hof 's-Gravenhage (nr. 1, p. 249) alsmede het Hof Arnhem (nr. 3, p. 250) geven uitdrukkelijk te kennen dat zij rekening hebben gehouden met de aard van het strafbare feit, in casu de eerwraak, derhalve met islamitisch-culturele achtergronden. Niet is aangegeven op welke wijze deze omstandigheid in de straf heeft doorgewerkt. De bijzonder lage straf die de Rb. Dordrecht (12 januari 1979, nr. 2, p. 250) oplegt (zes maanden tucht-school voor moord) is – althans voor zover uit de gepubliceerde uitspraak blijkt – niet nader gemotiveerd. In de uitspraak van de Hoge Raad van 1986 (nr. 3, p. 250) rijst gerede twijfel over de vraag of en in hoeverre de eventuele omstandigheden werkelijk van invloed zijn geweest op de strafmaat. Uit de andere twee uitspraken (nrs. 4 en 5, p. 250) blijkt zelfs in het geheel niet dat desbetreffende omstandigheden betekenis voor de hoogte van de straf hebben gehad.

Noten

1. In deze paragraaf worden alleen de strafbare feiten die in het Wetboek van Strafrecht als zodanig omschreven zijn, behandeld. Andere strafbare feiten, zoals daar zijn overtreding van art. 2 van de Leerplichtwet, overtreding van voorschriften, die deel uitmaken van een bestemmingsplan voorzover die overtreding uitdrukkelijk als strafbaar feit is aangeduid, zijn in voorgaande paragrafen (Leerplichtwet, p. 145 e.v. en Wet op de ruimtelijke ordening, p. 139 e.v.) reeds uitgebreid aan de orde geweest en blijven hier buiten beschouwing.
2. Zie onder andere P. van Dijken en A.H. Nauta, Bloed en eerwraak onder Turken in Nederland, APB 1978, p. 229.
3. Artt. 448 t/m 450 Turks Sr.
4. Artt. 105, 108 Turks BW.
5. HR 26 juni 1916, NJ 1916, 703.
6. HR 20 juni 1950, NJ 1951, 348/AA 1952, p. 146; HR 20 juni 1950, NJ 1951, 349.
7. HR 26 maart 1957, NJ 1957, 473, respectievelijk HR 16 januari 1968, NJ 1969, 2.
8. Hof Amsterdam 1 oktober 1973, NJ 1973, 511. Het Hof overwoog dat 'de omstandigheid dat de dader een vreemdeling is in een individueel geval voor de bepaling van de strafmaat van betekenis kan zijn, doch alleen indien en voorzover valt te constateren dat zijn vreemdelingschap bepaalde gevolgen heeft, die vallen binnen het kader van de voor de bepaling van de straf relevante maatstaven' (ernst van het feit, omstandigheden waaronder het is begaan en persoon van de dader); hierbij valt in het bijzonder te denken aan de omstandigheid dat de dader is opgegroeid in een samenleving waar andere normen heersen dan hier te lande erkenning hebben gevonden en in ruimere zin aan de omstandigheid dat aan het aanpassingsvermogen van een zich hier te lande gevestigd hebbende vreemdeling veelal hogere eisen worden gesteld dan aan dat van hier te lande geboren en getogen personen. Dergelijke aan een vreemdeling concreet te omlijnen omstandigheden zullen zeker niet steeds strafverzwarend maar vaak zelfs strafverlichtend werken.